

УРОК: 13

ДАТА: 27.01.23

ГРУПА: 21

Тема: Закінчення іменників чоловічого роду II відміни в родовому відмінку. Відмінкові закінчення іменників з конкретним та абстрактним значенням (*терміна – терміну, феномена-феномену*).

Мета: поглибити й систематизувати знання студентів з правильного вживання закінчень іменників чоловічого роду II відміни; про відмінкові закінчення іменників з конкретним і абстрактним значенням; формувати компетентного мовця, який усвідомлено прагне бути грамотним.

Очікувані результати навчально пізнавальної діяльності студентів:

знаннєва складова: усвідомлює важливість дотримання орфографічних норм для сучасного мовця; знає й дотримується правил уживання відмінкових закінчень іменників чоловічого роду II відміни, зокрема у родовому відмінку; засвоює особливості відмінювання іменників з конкретним і абстрактним значенням, коментує їх; виявляє й аналізує порушення;

діяльнісна складова: організовує власну діяльність; застосовує на практиці засвоєні знання; висловлює припущення про варіанти вживання відмінкових форм аналізованих іменників; виявляє й пояснює порушення орфографічної норми в усному й писемному мовленні (власному і чужому); працює з орфографічним словником, іншими джерелами інформації (Інтернет);

ціннісна складова: виявляє прагнення поліпшувати власну морфологічну грамотність.

Обладнання: підручник, зошити, вправи, додатковий матеріал.

Тип заняття: урок повторення здобутих знань.

ПЕРЕБІГ ЗАНЯТТЯ

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми й мети заняття

III. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок студентів

Фронтальна бесіда

- Які іменники належать до II відміни?
- На які групи поділяються ці іменники?
- Чи потрібно дотримуватися правил відмінювання іменників?
- Поставте питання до іменників родового відмінка.

IV. Виклад основного матеріалу. Лекція викладача.

Іменники чоловічого роду II відміни в родовому відмінку однини мають закінчення *-а (-я)* та *-у (-ю)*: *чайника, Лондона, заводу, прогресу*. У виборі закінчення головну роль відіграє лексичне значення слова, а іноді — наголос.

Закінчення <i>-а (-я)</i> на позначення	Закінчення <i>-у (-ю)</i> на позначення
--	--

чітко окреслених предметів (істот і неістот): <i>хлопця, чоловіка, агронома, вовка, ведмедя, дуба, тюльпана, мотора, підручника, конверта, ключа, циферблата, автомобіля, трамвая, дивана, шлунка.</i> АЛЕ: <i>мозку</i>	нечітко окреслених предметів, понять (ігри, танці, дії, абстрактні поняття, явища природи, хвороби): <i>боксу, волейболу, твісту, вальсу, руху, болю, захвату, вітру, морозу, кору, грипу.</i> АЛЕ: <i>гопака</i>
власних імен, прізвищ: <i>Олега, Віталія, Ковальчука, Кличка, Мороза</i>	збірних понять: <i>народу, оркестру, тексту, лісу, гурту.</i> АЛЕ: <i>ліска, гуртка</i>
мір довжини, ваги, грошей, чисел, часу: <i>метра, грама, долара, мільйона, тижня.</i> АЛЕ: <i>року, віку</i>	матеріалів, речовин, рідин: <i>піску, мрамору, кисню, гіпсу, азоту, буришину, чаю, компоту</i>
населених пунктів: <i>Маріуполя, Парижа, Нью-Йорка.</i> АЛЕ: <i>міста Кривого Рогу, села Зеленого Гаю</i> (бо два слова)	країн: <i>Китаю, Ізраїлю, Пакистану, Гондурасу, Єгипту</i>
географічних об'єктів із наголосом на закінченні: <i>Дніпра, Дністра, Збруча</i>	географічних об'єктів з наголосом на основі: <i>Криму, Кавказу, Байкалу, Нілу</i>
більшості термінів: <i>атома, інфінітива, синуса, радіуса, трикутника</i>	фізичних і хімічних процесів, а також літературознавчих понять: <i>синтезу, імпульсу, роману, жанру, міфу</i>
	закладів, установ, будівель та їхніх частин: <i>заводу, офісу, університету, будинку, вокзалу, даху, поверху.</i> АЛЕ: <i>хліва, монастиря, гаража</i> (бо наголос на закінченні)
	місця, простору: <i>району, степу, майдану.</i> АЛЕ: <i>хутора, берега</i>

У деяких іменниках закінчення залежить від того:

1) з яким значенням їх ужито: *каменя* (шматок гірської породи – чітко окреслений) – *каменю* (матеріал для будівництва); *акта* (документ – чітко окреслений) – *акту* (дія);

2) з яким наголосом їх ужито: *стола* та *столу*, *моста* та *мосту*.

Закінчення **-у (-ю)** треба писати:

а) у префіксальних іменниках: *винятку, затору*;

б) у складних безсуфіксних іменниках: *літопису, хороводу.* **АЛЕ:** *електровоза, пароплава.*

У формі **родового відмінка множини** іменники II відміни мають нульове закінчення або **-ів (-їв):** *бажань, боліт, пальт, озер, питань; батьків, вольтів, грамів, морів, життів, верхів їв.*

Закінчення **-ей** мають слова *гостей, грошей, коней, очей, плечей* та зрідка *ушей* (переважно – *вух*). Деякі іменники мають паралельні закінчення: *ват – ватів, кіловат – кіловатів, тат – татів.* Нульове закінчення мають іменники,

що втрачають суфікс **-ин** у множині: *болгарин* – болгар, *громадянин* – громадян, *селянин* – селян, *татарин* – татар. **АЛЕ:** *грузинів*, *осетинів*.

V. Опрацювання навчального матеріалу

Вправа 1.

Утворіть і запишіть словосполучення з однією або двома можливими формами іменника.

Зразок: дати (карбованець, **-я**) – дати карбованець, дати карбованця; узяти (талісман, **-а**) – узяти талісман.

Пришити (гудзик, **-а**), покласти (меч, **-а**), розгорнути (альбом, **-а**), узяти (ніж, **-а**), розгадати (кросворд, **-а**), послухати (романс, **-у**), купити (хліб, **-а**), збудувати (міст, **-а** або **-у**), з'їсти (помаранч, **-а**), поставити (графин, **-а**), налити (молоко, **-а**), зрізати (граб, **-а**), слухати (ноктюрн, **-а**), поставити (плуг, **-а**), дати (слово, **-а**), наповнити (бідон, **-а**).

Вправа 2.

Запишіть іменники у формі родового відмінка однини.

Ніл, Миргород, поштовх, Дунай, опік, Уран, бузок, Збруч, Світязь, плащ, суходіл, карниз, Урал, тесляр, фільм, кілок, мільйон, Еверест, процент, фітнес, ураган, чисельник, Казахстан, бальзам, Памір, грім, крик, грам, Крит, атлас, Кіпр, Копенгаген, кодекс, суходіл, вівторок, фейлетон.

Вправа 3.

Запишіть іменники у формі родового відмінка у дві колонки: 1) із закінченням **-а (-я)**; 2) із закінченням **-у (-ю)**.

Екзамен, каталог, атом, волейбол, Вітер, альбом, Донбас, ступінь, трамвай, очерет, радіус, Іртиш, реалізм, ярк.

З перших букв записаних слів складіть назви країн.

Вправа 4.

Складіть і запишіть речення, увівши в них іменники у формі родового відмінка однини за зразком.

Зразок: дзвін (звук, ударний інструмент). Я такого урочистого дзвону ще ніколи не чула. Підійди до дзвона й прочитай викарбувані на ньому слова.

Рахунок (документ, дія), термін (строк, наукове слово), камінь (гірська порода, окремий шматок), Алжир (місто, країна), детектив (твір, агент), феномен (рідкісне явище, видатна людина), пояс (просторове поняття, предмет).

• *Творче завдання*

Допишіть потрібні закінчення іменників

Звук ... (процес), звук ... (термін)

Термін ... (слово), термін ... (строк)

Рахунок ... (документ), рахунок ... (дія, результат)

Центр ... (в математиці), центр ... (в інших значеннях)

Папір ... (документ), папір ... (матеріал)

Акт ... (документ), акт ... (дія)

Складіть по 2 речення, уживаючи іменники з різним лексичним значенням

VI. Рефлексія

- *Технологія «Мікрофон»*

Підсумувати роботу на занятті за допомогою прийому «Незакінчене речення»

- На занятті я дізнався (дізналась) ...
- На занятті я навчився (навчилась)...
- На занятті я зрозумів (зрозуміла) ...

VII. Домашнє завдання

Запишіть іменники у формі родового відмінка однини.

Квас, Харків, метрополітен, Амур, букет, караван, Марс, Ганг, піджак, карнавал, портфель, Дінець, Рейн, ясен, ганок, гвинт, Хорол, мільярд, бузок, відсоток, Родос, ліцей, числівник, Ельзас, комбінат, Ельбрус, гурт, Сингапур, зал, місяць, холод, Стамбул, землетрус, іній, успіх, приклад, четвер, епос, міф.

Шановні студенти, прошу Вас додатися до мого акаунту

maryporazova@gmail.com на платформу <https://classroom.google.com>

Код курсу: sbokmwn

УВАГА!!!

ФОТО КОНСПЕКТІВ ЗАВАНТАЖУВАТИ У CLASSROOM

УРОК: 14

ДАТА: 27.01.23

ГРУПА: 21

Тема: Особливості кличного відмінка.

Мета: формування компетентного мовця, який усвідомлює роль знань, умінь і навичок морфології, необхідних для здійснення мовленнєвої діяльності.

Очікувані результати навчально пізнавальної діяльності студентів:

знаннєва складова: усвідомлює важливість дотримання орфографічної норми для сучасного мовця; знає правила вживання відмінкових закінчень іменників кличного відмінка; користується правилами відмінювання; виявляє й пояснює порушення орфографічних норм, застосовує знання на практиці; знає норми творення та відмінювання чоловічих і жіночих імен по батькові, коментує їх, правильно вживає в усному і писемному мовленні; виявляє й аналізує аномативи;

діяльнісна складова: організовує свою діяльність, дотримуючись граматичних норм відмінювання іменників; виявляє вміння знаходити, аналізувати й пояснювати порушення, працює з орфографічним словником; застосовує знання на практиці;

ціннісна складова: виявляє наміри вдосконалення власної грамотності; висловлює своє ставлення до написаного, відчуває відповідальність за дотримання морфологічних норм.

Обладнання: підручник, зошити, вправи, додатковий матеріал.

Тип заняття: урок повторення здобутих знань.

ПЕРЕБІГ ЗАНЯТТЯ

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми й мети заняття

III. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок студентів

Кличний відмінок використовують у звертанні до людини (*Олю, татку, пане*), тварини (*вовче, Пірате*), рідше – до неістоти (*О слово рідне!*).

Закінчення	Правило	приклади
Чоловічий рід		
-е	більшість безсуфіксних іменників твердої групи	<i>Боже, Богдане, голубе, вовче, Дніпре, Києве, Олеже (й Олегу), Петре. АЛЕ: діду, сину, тату</i>
	деякі іменники на -ець (-єць)	<i>хлопче, молодче, шевче, кравче. АЛЕ: Швецю, Кравцю</i>
	власні назви мішаної групи , а також загальні з основою на -р і -ж	<i>Буше, Довбуше, Дороше, пісняре, тесляре, школяре, стороже</i>
-у	іменники із суфіксами -ик-, -ок-, -к(о)	<i>батьку, будівельнику, критику, хлопчику, синку, татку</i>
	іншомовні власні назви на г, к, х	<i>Джеку, Жаку, Людвігу, Рюрику, Фрідріху</i>
	іменники мішаної групи (крім основ на -р і -ж)	<i>викладачу, глядачу, керманичу, товаришу, читачу</i>
-ю	іменники на -ець (-єць)	<i>бійцю, добровольцю, знавцю, мудрецю, китайцю, українцю</i>
	іменники м'якої групи	<i>Валерію, ведмедю, кобзарю, коню, краю, лосю, перукарю, Сергію, ясеню</i>
-о	іменники на -а	<i>воєводу, Микито, Миколо, Олексо, старосто</i>
Жіночий рід		
-о	іменники твердої групи	<i>Валентино, Галино, дружино, мамо, Одесо, сестро, Україно</i>
-е (-є)	іменники м'якої та мішаної груп	<i>Валеріє, воле, круче, Маріє, мріє, Надіє, площє, редакціє, теще</i>
	іменники з нульовим закінченням (III відміна)	<i>Любове, ночє, радостє</i>

-ю	іменники м'якої групи із значенням пестливості	<i>бабусю, доню, Галю, матусю, Надю, Олю, Олюню. АЛЕ: Насте, Катре, Мотре</i>
----	---	---

1. У множині форма кличного відмінка збігається з формою називного (*сестри, учні*), окрім іменника панове (у називному відмінку – *пани*).

2. У звертаннях, що складаються з імені та імені по батькові, обидва слова треба ставити у форму кличного відмінка: *Арсене Григоровичу, Вікторіє Миколаївно*. Так само в кличному відмінку треба писати обидва компоненти в поєднанні: 1) двох загальних назв; 2) загальної та власної назви, окрім прізвищ: *пане полковнику, пані лікарко; друже Іване, брате Сергію. АЛЕ: боксере Кличко, професоре Бойчук*.

3. До неістот зазвичай звертаються в поетичних творах як до персоніфікованих образів (у риторичних фігурах) або як до героїв казки, байки чи п'єси: *Повій, вітре, на Україну, де покинув я дівчину (С. Руданський); Ну, Хлібе, ця клітка?* (М. Метерлінк).

4. Прикметники й займенники в поширених звертаннях треба вживати у формі називного відмінка: *Зоре моя вечірняя, зійди над горою...* (Т. Шевченко).

V. Опрацювання навчального матеріалу

Вправа 1.

Запишіть іменники у формі кличного відмінка однини у дві колонки:

1) із закінченням -е (-є); 2) із закінченням -ю.

Ганнуся, Ксенія, Офелія, Анатолій, поезія, Наталя, Натуся, Овідій, Ефіопія, Наталія, гортензія, Валя, Англія, естонець, Гренландія, розмай, енергія, надія.

• З перших літер виписаних слів складіть назви міст **Європи**.

Вправа 2.

Запишіть іменники у формі кличного відмінка однини.

Маляр, слоник, Тетяна, Олександр, груша, Геннадій, Олександра, син, Лідія, Костя, Костянтин, Ірина Геннадіївна, Степан Семенович, генерал, Євгенія, шлях, соловейко, Федір, матуся, Вітя, товариш, Руслан, Руслана, столяр, Соломія, дід, Василь, грибник, школа, Лілія, аматор, Амалія, товаришка, Маруся, Христина, Христя, викладач, Матвій, газетяр, тато, богиня, Володимир, президент, край, Марина, мандрівник, спортсмен, Юрій, кицюня.

VI. Рефлексія

VII. Домашнє завдання

Відредагуйте речення.

1. Сергіє Степановичу, вашу заяву вже розглянули. 2. Купи качку у власному соці і ґрунтові огірки. 3. Орден «Ярослава Мудрого» вручили Дорошенку Сергію Миколайовичу. 4. Бульвар Івана Франко будуть ремонтувати по десяте люте. 5. Галино Григоріївно й Павло Івановичу, запрошуємо Вас на батьківські збори. 6. До Ужгороду їхати не більше п'ятиста кілометрів. 7. Зважте двісті грам творога.

Шановні студенти, прошу Вас додатися до мого акаунту
maryporazova@gmail.com на платформу <https://classroom.google.com>
Код курсу: sbokmwn

УВАГА!!!

ФОТО КОНСПЕКТІВ ЗАВАНТАЖУВАТИ У CLASSROOM